

BRUSSEL

GEPLANDE GESCHIEDENIS

De Brusselse stedenbouwkundige geschiedenis was tot voor kort onontgonnen terrein. Naast een aantal oudere, (populair-) historische werken die over het onderwerp geschreven zijn, werden de laatste jaren een aantal specifieke stedenbouwkundige evoluties onder de loep genomen door historisch-wetenschappelijk onderzoek over o.a. de Wereldtentoonstelling van 1958, de 19de-eeuwse uitbreidingsplannen van de stad Brussel, de contracultuur en burgerparticipatie, de Brusselse verstedelijkingslogica's, etc. Telkens kwam daarbij naar voor dat de regio een soort van stedelijk 'paradigma' is, waar de dialectische opeenvolging van ruimtelijke visies hun uiting vinden in de bebouwde omgeving. Een doorgedreven ruimtelijk-historisch onderzoek zou daarbij de stad en haar complexe stedelijke morfologie kunnen helpen kaderen en verklaren.

Het werk 'Brussel. Geplande Geschiedenis' levert een verdienstelijke bijdrage aan deze ontluikende historiografie. Het project is ronduit ambitieus: de schrijvers, onderzoekers van de Koninklijke Bibliotheek van België en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ambieerden om een geschiedenis te schrijven van alle plannen en planningsinstrumenten die de huidige gewestelijke bestemmingsplannen voorgaan, om op een beter geïnformeerde manier aan gewestplanning te kunnen doen.

Het boek draagt bij tot een beter begrip van de rol van de plannende overheid. Naast een eerder algemene planningsgeschiedenis, waar de grote en tot nog toe onderbelichte zoneringsplannen aan bod komen, lichten de onderzoekers er eveneens een aantal lokale planningscontexten uit. Het boek behandelt de twee laatste eeuwen, met een sterke focus op de 20ste eeuw. In het zeer omvangrijke deel dat de regionale planningsgeschiedenis behandelt, diept bijna elke pagina een nieuw onderdeel van een plan of verordening uit, en ontvouwt zo de enorme hoeveelheid materiaal die er te vinden is over de hoofdstad. De auteurs pakken daarmee uit met ongezien kaartmateriaal over bijvoorbeeld de verschillende voorontwerpen door Groupe Alpha van het sterk bediscussieerde gewestplan, dat pas in 1979 in voege trad. Het feit dat het boek geschreven is door medewerkers van het Gewest, die onbeperkte toegang hebben tot nooit gepubliceerd materiaal, is reden om enthousiast te zijn over de publicatie. Het formaat van het boek laat daarbij toe het gereproduceerd kaartmateriaal verder te lezen en te interpreteren.

In het haast onbeperkte aanbod aan onuitgegeven bronnenmateriaal komt al snel de problematiek van het narratief opduiken. De schrijvers stellen die vraag ook aan zichzelf: "hoe konden we betekenis geven aan al deze versnipperde gegevens, soms zo onbetekenend als eindjes pellicule die toevallig worden geselecteerd uit een film?". Die vraag wordt niet beantwoord. Met als doelstelling een genealogie te schrijven over het huidige planningsbeleid, mist het boek een consistente lijn met duidelijke onderzoeksvragen, en laat dat nu net het bindmiddel zijn dat de

eindjes pellicule aan mekaar had kunnen binden. De vraag naar de rol van de stedenbouwkundige overheid in de veelheid van actoren en instanties die invloed uitoefenden op het ruimtelijke beleid had veel kunnen rechttrekken, en tegelijkertijd een kritische reflectie kunnen bieden op de huidige functie van die overheid. Op dit moment lezen we dat verhaal vooral tussen de veelheid aan informatie.

Het boek is niet enkel bedoeld voor experts en onderzoekers, maar ook voor de geïnteresseerde lezer. Voor dit publiek is het werk echter vaak te (vak)technisch en biedt het de lezer te weinig duiding en context om zich een weg te banen doorheen de grote hoeveelheid gegevens en data. De auteurs vragen van de lezer een gedegen kennis over de Brusselse context en een vertrouwde met figuren zoals Karel Buls, Charles Vanderstraeten, Victor Besme of Victor Bure. Het boek lijkt daarom soms eerder een losse verzameling van feiten, gebeurtenissen en citaten te zijn dan een leesbaar en consistent historisch werk. Hier kon een sterkere structurerende rol van het kaartmateriaal in relatie tot de belangrijkste 'personages' en de bebouwde omgeving de veranderende ruimtelijke visies van de overheden duidelijker blootleggen. Een goed voorbeeld daarvan is te vinden in 'Kaarten van Gent, Plannen voor Gent',

waarbij allerhande plannen opeenvolgend besproken worden in hun historische en politieke context, zonder dat de lezer verdwaalt en de complete Gentse geschiedenis moet begrijpen of kennen.

Dit neemt niet weg dat het boek een belangrijke bijdrage levert: het materiaal dat aangeleverd wordt in geplande geschiedenis laat het rijke, onontgonnen terrein zien van de Brusselse stedenbouwkundige geschiedenis. Voor onderzoekers is het daarom in de eerste plaats een kans om te ontdekken welke plannen er bestaan en tot welke institutionele en maatschappelijke discussies deze geleid hebben. Het boek is in die zin een uitnodiging om de Brusselse planningsgeschiedenis verder uit te spitten en te verbinden met zijn lokale, nationale en internationale context, om op die manier de complexe logica's die vandaag spelen in de Belgische hoofdstad beter te begrijpen.

Literatuurselectie

de Beule, M., Périlleux, B. and Silvestre, M. (2017) Brussel: Geplande geschiedenis. Stedenbouw in de 19de en 20ste eeuw. Brussel: Meert.

Koenraad Danneels (koenraad.danneels@uantwerpen.be) is doctoraatsonderzoeker aan de Universiteit Antwerpen, en is opgeleid als historicus en als stedenbouwkundige.